

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัดและอำเภอ ในเขตการศึกษา 5 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน 306 คน ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน 2 ทาง (Two-way ANOVA)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ สรุปสาระสำคัญของการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อยู่ในระดับมาก
2. สังกัดและระดับการบริหารของผู้บริหารการศึกษา ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารการศึกษา
3. สังกัดของผู้บริหารการศึกษา มีปฏิสัมพันธ์กับคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา แต่ระดับการบริหารไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา
4. ระดับการบริหาร ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา แต่สังกัดมีปฏิสัมพันธ์กับคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า กรอบความคิดและสมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า ได้ดังนี้

1. ผลของการศึกษาคูณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 จำแนกตามสังกัดและระดับการบริหาร พบว่า

1.1 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ด้านคุณลักษณะโดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก คุณลักษณะเป็นลักษณะพื้นฐานของผู้บริหารที่ช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานได้สำเร็จ ประสบความก้าวหน้าในอาชีพ โดยการรับรู้ของผู้ได้บังคับบัญชาของหน่วยงาน และเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลให้ผู้ได้บังคับบัญชาให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ให้งานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมเมธ เดียววิเศษ (2527, หน้า 59) ที่กล่าวว่า หน่วยงานใดที่ผู้บริหารมีคุณลักษณะที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชา ย่อมเป็นที่หวังผลในความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ย่อมเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจของผู้ได้บังคับบัญชา ทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จได้ คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นสิ่งที่มาแต่กำเนิดและเกิดจากการเรียนรู้อีกส่วนหนึ่ง ประกอบด้วย คุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2529, หน้า 70-73) ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลที่จะเป็นผู้นำได้นั้น ควรประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ คุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะวิชาชีพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ แมกนุสัน (Magnuson, 1971, pp.78-91) ที่ได้จำแนกคุณลักษณะที่ดีของผู้จัดการโรงเรียนออกเป็นสองลักษณะคือ คุณลักษณะด้านวิชาชีพและคุณลักษณะส่วนตัว ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำขององค์กร มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาให้เกิดผลดี ประสบความสำเร็จได้ จึงต้องมีคุณลักษณะในด้านคุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ นิวัตต์ น้อยมณี (2527, หน้า 113-168) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของข้าราชการพบว่า ข้าราชการทุกกลุ่มต้องการให้ศึกษานิเทศก์มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะวิชาชีพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุตติมา ชูช่วย (2540, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของครูอาจารย์เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษา ภาคใต้ พบว่า มีความต้องการในคุณลักษณะของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

1.2 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ระดับจังหวัดและอำเภอด้านคุณลักษณะส่วนตัว โดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคูณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารการศึกษาเป็นรายด้านแต่ละองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารการศึกษาในระดับจังหวัดมีคุณลักษณะส่วนตัวเรียงจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ บุคลิกภาพดี ความสำเร็จหรือรันท และระเบียบวินัย และผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอมีคุณลักษณะส่วนตัวเรียงจาก

มากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ บุคลิกภาพดี ระเบียบวินัย และมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารการศึกษาส่วนมากมีคุณลักษณะส่วนตัวที่คำนึงถึงตนเองในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพที่ดีนับว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ สามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธา น่าเลื่อมใส คล้อยตามและปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ลูธันส์ (Luthans, 1986, p. 97) ที่กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นแบบแผนโดยเฉพาะของแบบอย่าง พฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นทั้งภายในและภายนอก และ สุรัสวดี มุสิกบุตร (2545, หน้า 10) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดี วางตนเหมาะสมสอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงาน มีการแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มีความสง่างาม แต่งกายที่เหมาะสม มีรสนิยม ถูกกาลเทศะตามโอกาส ซึ่งบุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญ และสร้างรอยพิมพ์ใจแก่ผู้พบเห็น (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2542, หน้า 13) นอกจากนี้ ณัฐวุฒิ ภารพบ (2537, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชน พบว่าครูมีความต้องการเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารลำดับมากที่สุดคือด้านบุคลิกภาพ อีกทั้งผู้บริหารการศึกษาต้องมีระเบียบวินัย เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องสร้างระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยเฉพาะวินัยในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีอรุณ เรศานนท์ (2532, หน้า 292) กล่าวว่า ระเบียบวินัยที่กำหนดให้มีขึ้นในองค์กรเป็นเครื่องมือกำหนดมาตรฐานแห่งความประพฤติในการทำงาน ช่วยให้หน่วยงานมีความสงบเรียบร้อย มีความเจริญและงานดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คุณลักษณะด้านส่วนตัวของผู้บริหารการศึกษา จึงนับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและหน่วยงาน ดังที่ สุเมธี จันทร์หอม (2538, บทคัดย่อ) ได้เสนอผลการวิจัยว่า คุณลักษณะผู้นำของศึกษานิเทศก์อำเภอเขตการศึกษา 6 มีคุณลักษณะผู้นำด้านส่วนตัวทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

1.3 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ระดับจังหวัดและอำเภอด้านคุณลักษณะวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา เป็นรายด้านแต่ละองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารการศึกษา ระดับจังหวัด มีคุณลักษณะวิชาชีพเรียงจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ มีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการบริหารงบประมาณ และผู้บริหารการศึกษา ระดับอำเภอมีคุณลักษณะวิชาชีพเรียงจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ ความสามารถในการบริหารงบประมาณ และมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการนิเทศการศึกษา นอกจากนี้

ในปัจจุบันวิชาการและเทคนิคในการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอยู่เสมอ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องศึกษาหาความรู้และพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ และติดตามความเคลื่อนไหวในงานวิชาการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำมาปฏิบัติในองค์กร สามารถช่วยในการตัดสินใจ ทำให้มองเห็นภาพรวมของงาน เข้าใจลักษณะงาน รวมทั้งช่วยในการวางแผนปรับปรุงงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524, หน้า 64-67) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ทางวิชาการเป็นอย่างดี หมั่นศึกษาหาความรู้ให้ตนเอง พัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการฝึกอบรม การศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และต้องติดตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษาอยู่เสมอ และ สมศักดิ์ ตั้งกลชาญ (2543, หน้า 79) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำด้านวิชาชีพของหัวหน้าฝ่ายการเจ้าหน้าที่กับผลการปฏิบัติงานของฝ่ายการเจ้าหน้าที่ พบว่า หัวหน้าฝ่ายการเจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีคุณลักษณะผู้นำด้านวิชาชีพอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ จิราภรณ์ วุฒิภักดี (2542, หน้า 103) ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า คุณลักษณะที่ผู้บริหารควรมีในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีความรอบรู้ ทันเหตุการณ์ ข่าวสารเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีผลต่อตัวเองและหน้าที่การงาน อีกทั้งผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีความสามารถในการบริหารงบประมาณ เนื่องจากงบประมาณเป็นแผนการดำเนินงานทางการเงินที่จะทำให้ผู้บริหารสามารถดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องมีแผนที่สมบูรณ์ มีการประสานงาน และพัฒนาอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง งบประมาณจึงเป็นเครื่องมือในการควบคุมและกำหนดแผนขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ สัจพันโรจน์ (2538, หน้า 2) ที่กล่าวว่า งบประมาณเป็นแผนที่แสดงออกในรูปตัวเงิน เป็นแผนที่กะประมาณบริหาร กิจกรรม โครงการและค่าใช้จ่าย เพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนที่กำหนด และจากการศึกษาวิจัยของ สมเกียรติ พันธธรรม (2543, หน้า 107) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ต้องมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวางแผนและควบคุมการใช้จ่ายเงินงบประมาณ มีทักษะความสามารถในการบริหารและจัดการกับงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพ มีความถูกต้องโปร่งใส โดยยึดความถูกต้องตามระเบียบ กฎเกณฑ์ในการใช้งบประมาณ

นอกจากนี้ แคทซ์ (Katz, 1955, pp. 32-42) ได้วิเคราะห์ความสามารถของผู้บริหารในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารมีทักษะในการบริหารงาน 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิควิธีการ ซึ่งทักษะด้านเทคนิควิธีการเป็นความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการ กระบวนการ การดำเนินการ เครื่องมือ และเทคนิคที่สำคัญของงานนั้น ๆ

กิจกรรมที่ผู้บริหารต้องใช้ทักษะด้านนี้คือ การวางแผนหรือโครงการ การติดต่อสื่อสาร การจัดการ หรืออำนวยการ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติงานงบประมาณเป็นงานที่เน้นหนักในเรื่องระเบียบ วิธีการ กระบวนการที่เป็นแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจมาศ ชัยกินานนท์ (2540, หน้า 62-63) ที่กล่าวว่า การจัดทำงบประมาณเป็นการวางแผนการดำเนินงานและเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการประสานงานของหน่วยงาน ที่จะต้องทำงานร่วมกัน และยังเป็นตัวควบคุม ประเมินผลงาน ที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้น จึงนับได้ว่า คุณลักษณะวิชาชีพเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้บริหารการศึกษา ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังที่ จิราภรณ์ วุฒิปักติ (2542, หน้า 34) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะวิชาชีพ เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิชาการ และความรู้ทั่วไป ซึ่งผู้บริหารควรก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และความรู้ที่เกี่ยวกับอาชีพการบริหารการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์ในการทำงาน และ แมกนุสัน (Magnuson, 1971, pp. 78-91) ได้ศึกษาวิจัยคุณลักษณะของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารนั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะที่ดีทั้งในด้านส่วนตัวและด้านวิชาชีพ สำหรับคุณลักษณะด้านวิชาชีพนั้น ได้แก่ ความรู้ในการบริหารดี รู้จักที่จะมอบหมายงาน มีการวางแผน และจัดหน่วยงานได้ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักใช้อำนาจอย่างเหมาะสม มีความสามารถตัดสินใจ และสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้ดี ดังที่ สุเมธี จันทรหอม (2538, บทคัดย่อ) ได้เสนอผลการวิจัยว่า คุณลักษณะผู้นำของศึกษานิเทศก์อำเภอ เขตการศึกษา 6 มีคุณลักษณะผู้นำด้านวิชาชีพ ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังกัดและระดับการบริหาร ที่มีผลต่อคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ผลการศึกษา มีประเด็นที่อภิปรายได้ ดังนี้

2.1 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาในเขตการศึกษา 5 ด้านคุณลักษณะ

ส่วนตัว ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับสังกัดและระดับการบริหาร ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีระดับการบริหารและสังกัดต่างกัน มีคุณลักษณะส่วนตัวไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในระดับจังหวัดและอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบคล้ายคลึงกันที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีกฎระเบียบเป็นแนวปฏิบัติงานอย่างเดียวกัน โครงสร้างการบริหารงานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน การบริหารเป็นระบบราชการ สถานที่ตั้งหน่วยงานมีสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน และอยู่ในระบบสังคมทางเศรษฐกิจที่มีค่านิยมเดียวกัน อีกทั้งเป็นหน่วยงานที่อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกัน จึงมีผลทำให้หน่วยงานที่สังกัดและการบริหารงานในระดับจังหวัดและ

อำเภอ ไม่มีผลต่อคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ เทียนตันติวิริยาภ (2532, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่มีตำแหน่ง วิทยวุฒิ และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความพึงประสงค์พฤติกรรมกรรมการบริหารของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

จากผลการศึกษา พบว่า สังกัดของผู้บริหารการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารการศึกษาที่สังกัดต่างก็มีคุณลักษณะส่วนตัวไม่แตกต่าง ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ มีระบบการบริหารแบบราชการ งานที่ปฏิบัติและรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา สถานที่ตั้งของหน่วยงานอยู่ส่วนภูมิภาคในจังหวัดและอำเภอ ปฏิบัติงานภายใต้นโยบาย กฎเกณฑ์ ระเบียบเดียวกัน และมีหลักเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ คมกฤษรัตนคร (2541, หน้า 129) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ปฏิบัติงานในเขตการศึกษาต่างกัน มีผลการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพบุลย์ โรจนพิทยากุล (2542, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา พบว่า บุคลากรที่เป็นประเภทข้าราชการต่างกัน มีความพึงพอใจการปฏิบัติงานโดยภาพรวม และรายองค์ประกอบ ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ วรินทร์ วิรุณพันธ์ (2544, หน้า 63) ได้ศึกษาวิจัยคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงตามความคิดเห็นของบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในกลุ่มศูนย์อ้นดามัน จำแนกตามบทบาทการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรที่มีบทบาทการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงและที่คาดหวังในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์ (2523, หน้า 430) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่การงานต่างกันจะรับรู้และเข้าใจข้อมูลข่าวสารที่ต่างกัน

จากผลการศึกษา พบว่า ระดับการบริหารของผู้บริหารการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารที่มีระดับการบริหารต่างกัน มีคุณลักษณะส่วนตัวไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัดและอำเภอ มีตำแหน่งต่างกัน สถานที่ตั้งของหน่วยงานต่างกัน สภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์แตกต่างกัน และ

ผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งจะปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่จังหวัดมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุทธนา สุกไกร (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาว สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาว ภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน และจากการศึกษาวิจัยของบรรจง เจริญสุข (2541, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความต้องการการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาตนเอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อีกทั้งผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอส่วนมาก ได้เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรเตรียมผู้บริหารการศึกษา ก่อนเข้ารับตำแหน่ง จึงมีความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาในด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม มนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ จึงทำให้ผู้บริหารระดับจังหวัดและอำเภอมีคุณลักษณะส่วนตัวไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523, หน้า 71) ที่กล่าวว่า ผู้ที่ได้ศึกษาอบรมให้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ในแนวทางของตนแล้ว จะสามารถปฏิบัติงานได้เป็นไปในแนวเดียวกัน คุณลักษณะส่วนตัวเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องมีหรือสร้างให้มีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524, หน้า 68-69) กล่าวว่า คุณลักษณะที่ผู้บริหารควรสร้างให้เกิดขึ้นเป็นสมบัติประจำตัว คือทักษะการบริหาร ได้แก่ ด้านกลวิธีการทำงาน ด้านความคิดรวบยอด และด้านมนุษยสัมพันธ์

2.2 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารและสังกัดไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีระดับการบริหารและสังกัดต่างกัน มีคุณลักษณะวิชาชีพไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก คุณลักษณะวิชาชีพเป็นทักษะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ หรืองานที่ต้องปฏิบัติ รวมถึงนโยบายทางการศึกษาที่เหมือนกัน จึงมีผลทำให้การบริหารงานระดับจังหวัดและระดับอำเภอของผู้บริหารที่สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีผลต่อคุณลักษณะของผู้บริหารด้านวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ตั้งกลชาญ (2543, หน้า 22) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะผู้นำด้านวิชาชีพเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพหรืองานที่ต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะตรงกับลักษณะงานในตำแหน่งของผู้บริหารนั้น ๆ และเกี่ยวข้องกับทักษะการปฏิบัติงานและภาวะผู้นำของผู้บริหารอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ คุณลักษณะวิชาชีพสามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ในตัวบุคคล สามารถที่จะพัฒนาและฝึกอบรมให้ผู้บริหารได้เรียนรู้

และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพแก่องค์กรได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ แคทซ์ (Katz, 1955, pp. 32-34) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารในแต่ละระดับจะใช้ทักษะการบริหารต่างกัน โดยผู้บริหารระดับสูงจะใช้ทักษะด้านมโนคติหรือความคิดรวบยอดมากที่สุด ผู้บริหารระดับกลางใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด และผู้บริหารระดับต้น จะใช้ทักษะด้านเทคนิคมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของผู้บริหารจะสัมพันธ์กับระดับการบริหารของผู้บริหารในแต่ละระดับ

จากผลการวิจัย พบว่า สังเกตของผู้บริหารการศึกษา มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีสังกัดต่างกัน มีคุณลักษณะวิชาชีพแตกต่าง ทั้งนี้เนื่องจาก หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการต่างก็มีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเป็นของตนเอง สภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีลักษณะการบริหารงานที่แตกต่างไปจากส่วนราชการอื่น การบริหารงานเป็นการบริหารโดยองค์คณะบุคคล หรือในรูปของคณะกรรมการ และหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจที่รับผิดชอบตามโครงสร้างที่หลากหลาย สลับซับซ้อนดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะวิชาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนิดา ศุภอักษร (2542, หน้า 2) กล่าวว่า คุณลักษณะความเป็นนักพัฒนาของบุคคลอาจเกิดขึ้นได้ด้วยคุณลักษณะพิเศษที่ได้จากกรรมพันธุ์ และเกิดจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้ภายหลัง อีกทั้งการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาในระดับต่างกัน จะใช้ทักษะการบริหารแตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหาร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีระดับการบริหารต่างกัน มีคุณลักษณะวิชาชีพไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอ มีบทบาทหน้าที่และงานที่ปฏิบัติภายใต้นโยบายเดียวกัน มีโครงสร้างการบริหารงานเดียวกัน ปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเดียวกัน ใช้กฎ หลักเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบเดียวกัน อีกทั้งผู้บริหารในระดับอำเภอเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของผู้บริหารในระดับจังหวัด ตามสายการบังคับบัญชา การปฏิบัติงานในหน้าที่ส่วนใหญ่จึงได้รับการมอบหมายจากจังหวัด กอปรกับผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอ จะได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนลงตำแหน่งด้วยแล้ว ดังนั้น คุณลักษณะวิชาชีพของผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอจึงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวิล หนูสง (2529, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอตามความคิดเห็นของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอ พบว่า ศึกษาธิการอำเภอมีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของ

ศึกษาธิการอำเภอทางด้านเทคนิค มนุษยสัมพันธ์และคตินิยม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ประพัฒน์ สุภาสอน (2533, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอตามทัศนะของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 9 พบว่า ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความรู้และด้านทักษะไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารการศึกษาที่สังกัดต่างกัน มีคุณลักษณะวิชาชีพและคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกัน ฉะนั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู หรือกระทรวงศึกษาธิการ ควรพิจารณาคุณสมบัติ หรือคุณลักษณะที่เหมาะสม เพื่อแต่งตั้งผู้บริหารการศึกษาในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารของผู้บริหารการศึกษาต่างกัน มีคุณลักษณะของผู้บริหารทั้งคุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะวิชาชีพไม่แตกต่างกัน ฉะนั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู หรือกระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดเป็นนโยบายหรือปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาทุกระดับการบริหารให้สามารถสับเปลี่ยนกันได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีสังกัดต่างกัน มีคุณลักษณะวิชาชีพแตกต่างกัน ฉะนั้น ควรได้ศึกษาเชิงลึกถึงคุณลักษณะเฉพาะด้านวิชาชีพของผู้บริหารแต่ละสังกัด